

Hoe de campings verschenen in Warmond

door Sjaak van der Geest

In Warmond zijn – als ik goed geteld heb – zestien campings, twaalf aan de westkant van de Kaag en vier aan de overkant. Bijna al deze campings zijn ontstaan uit boerderijen die op schilderachtige plekken stonden en om die reden vakantiegangers (veelal ‘sportmensen’ of ‘de sport’ genoemd) aantrokken. Voor boeren, vooral degenen die het niet zo breed hadden, was dit een interessante bijverdienste. Maar er hing ook een beetje schaamte omheen; het suggereerde dat de betreffende boer het niet kon rooien zonder deze bijverdienste. In dertien gevallen groeide de bijverdienste uit tot een heuse camping, negen op de westelijke oever van de Kaag en vier in de Zevenhuizen bij Oud Ade, aan de oostelijke oever. De enige drie campings die niet van ‘boerenaafkomst’ zijn, zijn Recreatiepark De Hoflee (Wasbeeklaan 9), Camping Warmond (Oosteinde 5c) en De Dinsdagse Wetering (Oosteinde 3b). De overige dertien campings zet ik voor de duidelijkheid op een rij, met de naam van de boerenfamilie erbij:

De Hof van Eeden, Hellegatspolder 2 (familie Van Eeden)

De Wasbeek, Wasbeeklaan 5b (familie Warmerdam)

Zonnekamp, Oosteinde 9 (familie Van Moorsel)

Kagerzoom, Oosteinde 11 (familie Vergeer)

Rianto, Oosteinde 11a (familie Van Moorsel)

Oase Warmond BV, Oosteinde 11b (familie Vergeer)

Camping Vergeer, Oosteinde 11d (familie Vergeer)

Oosterwoud, Oosteinde 13 (familie Van Rijn)

Dukdalf, Oosteinde 15 (familie Van Rijn)

De Horizon, Sweilandpolder 10a (familie T. de Haas)

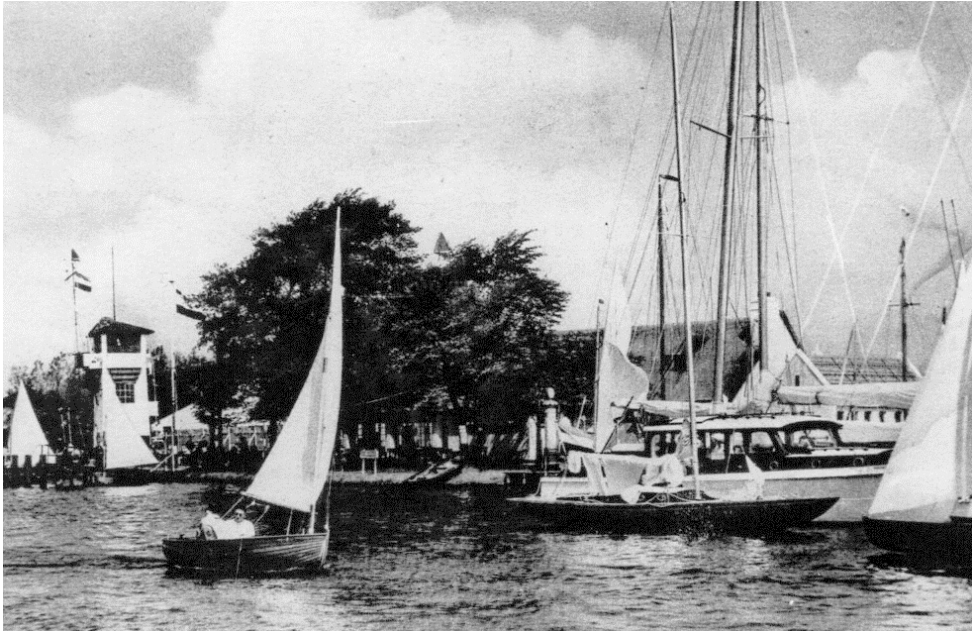
't Haasje, Boekhorsterweg 22 (familie F. de Haas)

De Boekhorst, Boekhorsterweg 23 (familie K. de Haas)

Spijkerboor, Boekhorsterweg 21 (familie Van der Hulst)

Dit artikel gaat over de vier laatst genoemde campings ten oosten van de Kaag en enkele boerderijen in de buurt die wel gastvrijheid boden aan ‘sportlui’ maar het niet tot camping schopten. Ik moet er nog bij aantekenen dat de meeste van deze boerderijen bij Warmond hoorden, maar dat de bewoners sociaal en kerkelijk op Oud Ade waren gericht. Ook de kinderen gingen in Oud Ade naar school.

De trek van vakantiegangers naar het boerenland van Warmond (en Oud Ade) begon ongeveer in 1910 toen de Zeil- en Roei- en Motorsportvereniging De Kaag werd opgericht. In 1916 werd de boerderij van Jan van der Geest, ‘Lange Jan’ (1884-1974), overgenomen en

Een oude ansichtkaart van het epicentrum van het Kaagtoerisme: de Kaagsociëteit en de starttoren.

omgebouwd tot Kaagsociëteit, in 1918 werd de eerste Kaagweek gehouden en in 1921 kwam de starttoren. De aanleg van een jachthaven in het Vennemeer vond plaats in 1931. Het Vennemeer, vond men, was een ideale plek voor de haven, maar er was ook verzet. Theo van der Poel schrijft naar aanleiding van een artikel uit de Leidsche Courant in 1941 dat “een der mooiste plekjes van de Kagermeren een lelijke knauw had gekregen.” En dat kan vandaag, ruim tachtig jaar later, meer dan ooit bevestigd worden.

De instroom van mensen uit de stad of niet-agrarische woonplaatsen zorgde voor een sociale en culturele ontmoeting of botsing waar de kinderen en kleinkinderen van de toenmalige boeren nog hilarische verhalen over kunnen vertellen. Zo was het de gasten aanvankelijk strikt verboden om in badpak over het erf te lopen. Gasten in badkledij werden bijvoorbeeld met “nakende kikker” nageroepen. Maar misschien nog belangrijker: die ieder jaar terugkerende recreanten werden vaak goede kennissen of zelfs vrienden en de kinderen van beide kanten speelden met elkaar. Die goede relaties bleven soms jaren lang bestaan – in enkele gevallen tot op de dag van vandaag. Er zijn zelfs huwelijken uit voortgekomen.

Zoals zo vaak bleek ook dit boeiende onderwerp veel groter dan ik tevoren had ingeschat. Telkens opnieuw liet ik me verleiden om met nòg en nòg iemand te gaan praten. Het aantal boerderijen met huisjes en boten liep op tot dertien en ik besloot toen toch maar te stoppen, al weet ik zeker dat er straks iemand zal bellen of op mijn raam zal kloppen met het verwijt dat ik zijn/haar familie over het hoofd heb gezien.

Ik zal hier het onderwerp per boerderij presenteren, maar dan nog blijft het ingewikkeld,

Een overzicht van de vier campings aan en bij de Kaag in 2021. Vóór camping De Horizon, links boven camping Spijkerboor en rechts campings 't Haasje en De Boekhorst. Bron: Leidsch Dagblad, fotograaf Hielco Kuipers.

want de verhalen zijn altijd momentopnamen. Tien jaar later kon het weer heel anders zijn. Na de oorlog was het leven anders dan ervoor. Bovendien zijn de jaartallen vaak schattingen en soms spreken ze elkaar tegen. De volgorde van de boerderijen is willekeurig maar ik begin met de boerderij / camping die de laatste tijd het meest in de belangstelling staat.

Spijkerboor (Familie Van der Hulst)

Ik praat met Wim van der Hulst. Wim is geboren in 1948, als oudste zoon in het gezin van zeven kinderen van Jan van der Hulst (1915-1992) en Jo van der Geest (Biesoord, Zijldijk) (1918-2018). Het gezin telde zeven kinderen: Ank, Wim, Dick, Ludwien, Gerard, Hans en Ben. Jan van der Hulst werd in het dorp van Oud Ade 'de Paus' genoemd. Die bijnaam zou hij gekregen hebben omdat hij als kind graag 'altaartje' speelde. Ook was hij graag priester geworden, maar zijn moeder had hem voorbestemd om de boerderij over te nemen.

De boerderij telde ongeveer 35 koeien. Omdat het land in een mooi gebied aan de oever van de Kaag lag, meldden zich mensen uit de Randstad voor een vakantiehuisje. Naast het werk op de boerderij kreeg het gezin nu ook te maken met wat ze 'recreanten' noemden.

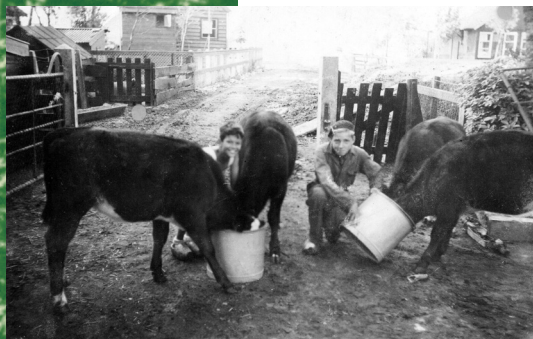
Tekening van voorzijde van de boerderij met zeilboten (was uitnodiging voor zilveren bruiloft van Jan en Jans van der Hulst -van der Geest, 1971).

Toen Wim opgroeide stonden er 14 huisjes achter de boerderij. De huisjes waren eigendom van de bewoners die per jaar betaalden voor de huur van de grond. Grootmoeder Anna, die na de dood van haar man op de boerderij was blijven wonen, ontving tot haar overlijden in 1956 de opbrengst van de huur. Wim werkte net als de andere kinderen mee in het bedrijf en de bedoeling was dat hij later de boerderij met de recreanten zou overnemen. Dat liep echter anders omdat hij het niet goed eens kon worden met zijn vader. Later, in 1984, gingen zijn jongste broers Hans en Ben de camping runnen. Wim werd verkoper bij een tuincentrum in Katwijk-dorp.

In 1992 stopte de boerderij voor goed en werden de koeien weggedaan. Tot die tijd waren Ben en Hans dus verantwoordelijk voor boerderij en camping (9 ha voor de koeien en 5 voor de camping). Daarna werd de camping het nieuwe bedrijf. De ouders woonden inmiddels in een huisje in de voormalige moestuin. Op de camping kwam tegen de gevel van de boerderij een buiten-wc, gevolgd door twee mobiele toiletwagens. Die wielen onder het toilet waren verplicht omdat er niet gebouwd mocht worden; het terrein had nog steeds een agrarische bestemming. Gas, water en een winkel droegen verder bij aan het comfort op de

Kinderen van recreanten bij Vos, het 23-jarige paard op boerderij van Jan van der Hulst in de Zevenhuizen, ca 1970. De foto werd door de recreanten aan de boerenfamilie gegeven.

Robert Groenenmeyer van een recreantengezin (links) helpt Koos Hamers, knecht op de boerderij bij Spijkerboor met het voeren van de kalveren. Op de achtergrond een zomerhuisje en de boerderij van Van der Hulst. Jaartal onbekend.

Hij herinnert zich nu nog alle bewoners van de zomerhuisjes. De kinderen van de familie Van der Hulst speelden met de kinderen van de recreanten en voelden zich thuis bij de ouders van de kinderen. In de zomer bleven ze op de camping. Daar was het leven interessanter dan in het dorp. “Je leerde er veel,” zegt Wim. “Het was een dorp op zich.” “De Van der Hulsten zag je in de zomer nooit op het dorp,” vertelde iemand mij. Ook de kinderen van de recreanten hadden het naar hun zin en hielpen soms mee met werk, vooral tijdens de hooibouw. Veel vriendschappen uit die tijd bleven bestaan en soms kwamen er romantische relaties uit voort. Wim trouwde met Marie-José Schrama die bij haar ouders even verderop aan de Kaag bivakkeerde en zijn jongere broer Hans vond zijn latere vrouw Angèle Proost zelfs op zijn eigen camping.

In 2001 werd de camping uitgebreid. In het Leidsch Dagblad van 17 februari dat jaar lees ik: “Bij de uitbreiding van Spijkerboor gaat het alleen om meer oppervlakte. De plaatsen voor stacaravans worden groter, maar het blijven er evenveel: 112. Het aantal toerplaatsen [voor passanten] neemt wel toe: nu zijn het er nog 40, straks 69.” Een jaar later krijgen Ben en Hans de prijs van ‘ondernemer van het jaar’, in de gemeente Alkemade Twintig jaar later wordt de camping verkocht aan EuroParcs, een keten van 49 vakantieparken in Nederland, België, Luxemburg, Duitsland en Oostenrijk.

Kanovaarders bij Spijkerboor, recent. Bron Website Spijkerboor.

“The most beautiful and unique stays!” De verkoop zorgt voor enige deining in het dorp, vooral in de Zevenhuizen, maar de verkoop weerspiegelt de nieuwe trend van vakantie-houden en vooral van het ‘weekendje eruit’. De vaste bewoners zullen binnenkort plaats moeten maken voor tijdelijke bezoekers in riante bungalows die niet op wieltjes staan. Ze krijgen daarvoor ‘smartengeld’ (mijn term, want verdrietig zullen ze zeker zijn na vele jaren woongenot aan de Kaag). Maar tijden veranderen nu eenmaal. De droom van vijftig jaar geleden neemt een nieuwe wending.

De Horizon (bij boerderij De Franschman)

Annie van Schie-de Haas, geboren op De Franschman aan de Kaag, vertelt dat rond 1940 haar vader Koos de Haas (1903-1998), boer met 20 à 30 koeien, in de zomer schuren en zolders verhuurde aan ‘de Sport’, mensen uit de stad. De meesten waren trouwe klanten die iedere zomer terugkwamen. Ze herinnert zich nog enkele van deze vaste logé’s, bijvoorbeeld Juus en Jan, twee mannen (een homostel realiseerde zij zich later), twee broers die op de ‘Kleine Zolder’ verbleven, twee Joodse vrouwen, Frieda en Puck, en een Amsterdams stel met een dochter die elke zomer zes weken hun boot aanlegden bij de boerderij. Huug Wijnvoord, die oorspronkelijk voor de ‘watersport’ kwam, werd tijdens de oorlog knecht en onderduiker die bij het boerengezin introk en op de zolder een slaappleats kreeg. Annie heeft geen idee wat deze mensen aan huur betaalden.

Koos de Haas had tien dochters en één zoon, Leen (1936-2013). Deze had echter geen zin in het boerenbedrijf en besloot een camping te beginnen. Het bleek een goed moment want rond die tijd werd in het gemeentehuis van Warmond juist gesproken over een uitbreiding van het campingaanbod aan de overkant van de Kaag.

Camping De Horizon, ca 1967.

Het gezin van Koos de Haas en Alie Tersteeg op boerderij De Franschman aan de Kaag omstreeks 1945. Van links naar rechts; Alie 14-05-1938, Corrie 16-01-1935, Leen 29-04-1936 (de latere campinghouder), moeder Alida Antonia (Alie) de Haas-Tersteeg 22-08-1909, Grard 16-08-1942, vader Jacobus Maria (Koos) de Haas 20-02-1903, Coby 18-12-1940, Beb 2-09-1939, Annie 3-01-1934, ome Jan (broer van vader) 12-02-1901 (Archief Oud Alkemade).

Chris van Schie (1925-2014), de man van Annie, kocht geleidelijk vier stukken land van zijn schoonvader Koos de Haas. Dat waren stukken die grensden aan zijn land in de Sweilandpolder. Het overige land ten noordoosten van de boerderij werd gekocht door zoon Leen die er rond 1960 zijn camping begon.

Met Ted de Haas, de zoon en opvolger van Leen, en zijn moeder Ien de Haas praat ik over wat er daarna gebeurde. Aanvankelijk stonden er wat tenten, gevolgd door kleine caravans, waarna de grote stacaravans kwamen. Gedurende enkele jaren moesten die caravans, net als bij Van der Hulst, tussen 15 oktober en 1 april verwijderd worden. Ze werden dan opgeslagen achter het huis van Dick Heemskerk, aan het begin van de Zevenhuizen. De heer Van Oerle

(“import”) die daar tegenover woonde was daar niet blij mee en probeerde handtekeningen te verzamelen om daar een einde aan te maken. “Maar dat was gauw over”, vertelt Ien. Hij had al snel in de gaten dat hij zich niet populair maakte met zijn actie.

Op het erf van de camping stond een waterpunt en er was een toilet in de oude stal. Elektriciteit ontbrak maar het was mogelijk een generator te huren en alsnog televisie te kijken. Vanaf ongeveer 1970 werd een waterleiding aangelegd en kwam er een riool dat aansloot op een septic tank. Deze menselijke mest werd dan over het weiland uitgestrooid dat verpacht werd aan boeren die er jong vee lieten lopen.

Omdat de stacaravans steeds groter werden, konden ze niet meer over de weg aangevoerd worden en werden ze vanaf de Zijldijk per schip naar de camping gebracht. De enkele woonboten die er lagen verdwenen en huisjes op het boerenerf zijn er op De Horizon nooit geweest. Het beleid werd: alleen stacaravans voor vaste bewoners, ‘watersporters’ vaak met sloepen die aan de kade lagen. Zeilboten zijn er haast niet meer. De gemiddelde prijs voor het huren van de grond waarop de caravans staan is nu zo’n 2100 tot 2200 euro per jaar. Het campingwinkeltje werd gesloten toen er supermarkten verschenen en de gasten over een auto beschikten waarmee ze voor

de helft van de prijs elders boodschappen konden doen. Het winkeltje was alleen nog voor de vergeten dingen. “Het leven werd steeds luxer en de mensen werden veeleisender. Meer en meer vrouwen gingen buitenshuis werken. Je kreeg de vijfdaagse werkweek en meer welvaart,” analyseert Ien de veranderingen op de camping. Duitse toeristen die vroeger zo’n 10% van de gasten uitmaakten zijn verdwenen; die trekken nu waarschijnlijk naar het warmere zuiden. Op dit moment staan er ongeveer 130 stacaravans hoewel Ted een vergunning heeft voor bijna het dubbele, maar hij vindt het zo goed. Hij wil niet verder groeien.

Hoe de campinggasten hun verblijf aan de Kaag ervoeren is te lezen in twee bijdragen aan het jubileumnummer van het Oud Adese maandblad De Brug (2022). “Wij verkopen eerder ons huis dan onze caravan op camping De Horizon”, schrijven Cora en Ton van Berkel, die elkaar op de camping gevonden hebben.

De Sweylandhoeve

Het toerisme rond De Sweylandhoeve (Sweilandpolder 9), bij het pontje naar de Kaagsgociëteit, begon toen Cornelis van Schie (1879-1954) er boerde, voordat Annie de Haas na haar trouwen in 1955 met zoon Chris van Schie (1925-2014) op de boerderij kwam. De geschiedenis lijkt op die van De Franschman. Ene familie Bisot kwam al vóór de oorlog met een zeilboot vakantie houden, dat werd later een motorboot gevolgd door een omgebouwde platbodemaak. Een andere recreant, Franz Horvath was over een periode van zo’n twintig jaar een vaste gast. Soms bracht hij zijn dochter en vrouw mee en andere familie. Een huisje schuin voor de boerderij wordt sinds vele jaren bewoond door de familie Van Bergen. De kinderen van Chris en Annie van Schie groeiden op met die van deze familie en hebben nog steeds contact met sommigen van hen.

Bij de boerderij stond een toilet en was er een buitenkraan voor gasten die geen sanitair had-

Recreanten, bewoners van het rode huisje genaamd Zweiland, op het erf van Klaas van Schie. Uiterst links Van Schie. Jaar onbekend.

den in hun vakantieverblijf. De gasten konden Leidse kaas kopen die op de boerderij gemaakt werd. Voor hun dagelijkse behoefte kwam groenteboer Biemond uit Kaagdorp per boot langs. Kruideniersartikelen werden eveneens per boot aangevoerd, door Koos van Gerritte (van der Geest) en Jan van der Hulst van café 't Lage-land. Jan van Stijn, bijgenaamd 'Jan met de armpjes' vanwege zijn roeistijl, roeide iedere dag vanuit Warmond-dorp over de Kaag om de vaste bewoners en recreanten van brood te voorzien (zie ook *De Hekensluiter* 2021, jaargang 18, nr. 1).

Drieëntwintig jaar lang heeft de familie Van Schie de grote zolder in de zomer opengesteld voor kerkdiensten. Er was plaats voor honderd mensen. Tijdens de Kaagweek was het soms volle bak. Oude kerkbanken, misgewaden en een kelk waren op zolder aanwezig. Zelfs Aartsbisschop Simonis was enkele malen de voorganger.

Annie van Schie-de Haas poseert met twee achterkleindochters en een zedelijke vermaning die lang geleden aan de gevel van De Sweylandhoeve heeft gehangen en door een van haar zonen op een zolder werd teruggevonden.
Foto Rino van Schie, 2022.

Zoals op alle 'toeristische' boerderijen waren er strenge regels betreffende kleding en gedrag. Tijdens het gesprek met Annie en twee van haar zonen, Ruud en Rino, gaat Rino even weg en komt terug met een bord dat iedere zomer werd opgehangen met de tekst: "Verboden in onbehoorlijke kleding op het erf te lopen." De oude spelling van dit 'verkeersbord' suggereert dat het lang geleden is dat het werd opgehangen. In ieder geval vóór Annie's tijd (1955). Maar De Sweylandhoeve is altijd boerderij gebleven.

Tegenover De Sweylandhoeve (twee keer overvaren, over de Zijp en over de Zijl) staat boerderij De Eenzaamheid (Zwanburgerpolder 6), waar Siem van Schie (1895-1986) 33 jaar boer was. Omdat er geen kinderen waren werd hij in 1961 opgevolgd door zijn neef (oomzegger) Jan van Schie. Ook bij Siem en later Jan kwamen er huisjes en huizen op het erf te staan. De Eenzaamheid werd geleidelijk minder eenzaam maar werd geen camping.

Klaas van Schie

Klaas van Schie, een broer van Cornelis en Siem van Schie, had een klein boerenbedrijf (Sweilandpolder 1) en een groot gezin (tien dochters en vijf zonen). Voor hem was 'toerisme' een belangrijke bijverdienste. Hij bouwde drie vakantiehuisjes op zijn erf om zomers te verhuren. Ze kregen zelfs namen: Wilgenhoek, Laeckzicht en Sweiland. Verder werd zomers de stal met schotten in drie wooneenheden omgetoverd, die elk weer een eigen naam kregen, Albatros, Kukeleku en [naam vergeten] en een eigen ingang hadden. Op de stalzolder werden geïmproviseerde vertrekken met gordijnen van elkaar gescheiden. Op het erf stond een buitentoilet. Ook dochter Els die me dit alles vertelt herinnert zich nog vele namen van 'de Sport' mensen die iedere zomer bij hen vakantie kwamen houden. Tijdens de oorlog zat ene familie Van der Scheer in een van de huisjes ondergedoken.

Een stukje verder aan de Houtkade (nu verboden doorgang) lag een boot, de Grote Bun, die aan een huisarts uit Den Haag werd verhuurd. Met een lange slang werd de boot vanuit de boerderij van water voorzien. Daarnaast verhuurde Klaas van Schie nog zo'n acht zeilboten die in de winter aan de overkant van de Zijp in de winterstalling lagen. Op die plek startte later zijn oudste zoon Albert een groot zeilbotenverhuurbedrijf.

Ook bij deze familie Van Schie werden strikte zedelijke regels in acht genomen en via een bord aan de sportmensen medegedeeld. Els kent de tekst nog uit het hoofd: "Het is verboden zich in badpak of andere onbehoorlijke kleding op deze terreinen te bevinden." Maar de kinderen van Van Schie leerden wel zwemmen in allerlei soorten van 'badpak'. Ze deden dat samen met de kinderen van de watersportgasten in een ondiep plekje van de Kaagoever. Moeder Geert vond dat belangrijk voor de veiligheid van haar gezin, omringd door zoveel water. Omstreeks 1963 nam de op een na oudste zoon Jan met het boerenbedrijf ook de uitbating van de vakantiehuisjes van zijn vader over en nu staan nog steeds alle huisjes aan de waterkant achter de nieuwgebouwde woning van Carla, de dochter van Jan.

De Blankenhoeve (Arie van der Poel)

Arie van der Poel van De Blankenhoeve (Vennemeer 39) aan het Vennemeer, heeft zich altijd verzet tegen de oprukkende watersport. Hij was tegen de uitbreiding van de jachthaven in het Vennemeer en dulde ook geen blote bovenlijven op zijn erf. Bij zijn zoon Chris in de zestiger jaren werd alles wat soepeler. Voor Arie stond het voortbestaan van het boerenbedrijf voorop. Dat zijn kinderen graag bij de burens, de familie Pennings, kwamen waar wel recreanten bivakkeerden was geen probleem. Het waren meestal oudere en bedaarde mensen. De band tussen de Poelen en de Penningsen was heel nauw. Zij kenden ook al die 'sportlui' bij ome Cor [Pennings] bij naam en toenaam. Dat verzet tegen de komst van vakantiegangers trof ik ook aan bij Arie's broer. Jan sr. en diens zoon Jan jr. aan het einde van de Zwarteweg. Toen mensen uit de stad Jan jr. benaderden of ze bij hem hun boot mochten aanleggen omdat het er zo heerlijk rustig was, zei Jan: "Ja, en dat wil ik graag zo houden." Nee dus. Maar in de oorlog toen de woonboten bij de Kaag en het Vennemeer gevaar liepen, was Jan Poel sr. wel gastvrij en mochten zeven woonboten rond zijn boerderij liggen. Op het erf van de boerderij staat nog steeds een imposante plantenbak voorzien van de tekst "Herinnering van de ondergedoken Sport. Oorlogsjaren 1944-1945" (zie ook *Alkmadders* maart 2015: 4-8).

Blankenheim van de familie Pennings, met zomerhuisjes, boothuis en woonboot rond 1950. Rechts op palen, het huisje van 'Tante Mien'. Op de achtergrond links De Blankenhoeve.

Blankenheim (Cor Pennings)

Blankenheim (toen Leidseweg 34; nu Vennemeer 21), de boerderij van de familie Pennings, stond prominent op een uitgestoken punt van het Vennemeer en was een blikvanger voor toeristen op het water. Toen Cor Pennings (1904-1992) er boerde, stonden er enkele zomerhuisjes op erfpacht. De bewoners hadden soms zeilboten die 's winters in een schuur bij de boerderij gestald werden. Er lag ook een woonboot en een boothuis met woongelegenheden. In de jaren 50-60 werden er ligplaatsen verhuurd voor twee motorboten en zes zeilboten. Tot de vijftiger jaren loosden de boten en huisjes hun fecaliën in het water. De kinderen zwommen als het ware "tussen de rondrijvende drollen," zegt een van hen.

De recreanten werden goede bekenden. Mevrouw Plasman, die 'Tante Mien' genoemd werd, was populair bij de kinderen van Pennings en van de burens op De Blankenhoeve. Ze mochten bij 'Tante Mien', in haar 'Sunny Home' televisie kijken. De familie Klomp, die in Voorburg een brood- en banketbakkerszaak had ('Bakkerij Klink', hofleverancier), bracht met Sinterklaas cadeautjes mee voor de familie Pennings, niet alleen banketlekkernijen maar ook verrassingen als een doos sigaren en sieraadjes voor de kinderen. Toerist en kunstschilder Piet de Regt, die in een klein bootje, een westlander, woonde, schonk de familie enkele impressionistische afbeeldingen van de boerderij. In de zomer

Pieter de Regt, kunstschilder, verbleef 's zomers in een huisje bij Blankenheim. Tijdens de oorlog hield hij zich daar verborgen voor de bezetter. Hij betaalde soms voor zijn verblijf en voedsel met een schilderij. Deze schildering toont het huisje van 'Tante Mien' (Mevr. Plasman) en zeilboten. Achter, tussen het gebladerte, de boerenwoning. Waarschijnlijk rond 1945.

werd jaarlijks met de gasten een BBQ gehouden. Toen rond 1980 / 1990 de gasten geleidelijk vertrokken nam Cor Pennings hun huisjes over en verdeelde ze tussen vier van zijn dochters. Bij de verkoop van de boerderij in 1975 aan bessenevenier-fabrikant Coebergh, was de 'noordkust' van het terrein met de zomerhuisjes afgesplitst en bleef in de familie. De huisjes werden geregeld opgeknapt en worden nog steeds gebruikt door een dochter en kinderen en kleinkinderen. Ze zijn toeristen geworden op wat ooit hun eigen erf was.

Het Klaverblad

Ik heb in boerderij Het Klaverblad (Sweilandpolder 13) een gesprek aan de keukentafel met Koos van der Geest, Eef Crama en 'Tante Cor' van der Lubbe, de dochter van Kobus van der Geest (1898-1974), de grootvader van de huidige boer Koos. De komst van woonboten begon waarschijnlijk na de oorlog. Een paar decennia later, lagen er ongeveer 40 woonboten aan de oevers van het land van Het Klaverblad (in de Pieter Mauritsvaart, die voor de boerderij ligt en naar de molen loopt, in het Vennemeer en in de Zijp). De boten zorgden voor een deel van de inkomsten van Het Klaverblad maar een bepaald percentage daarvan ging – en gaat nog steeds – naar de verpachter van het land (RK Armenkantoor, Amsterdam). De regel dat bewoners van een woonboot minstens drie maanden van het jaar in hun eigenlijke woning moeten doorbrengen gold toen nog niet. Omdat woonboten en vakantiehuisjes geen reguliere woningen waren hadden ze ook geen postadres. De post kwam dan via het adres van de boer bij hen terecht. Dat woonbootbewoonster Eef Crama nu de boerin is op Het Klaverblad bevestigt dat de relaties tussen de boerenfamilie en de woonbootrecreanten goed waren.

Watersportmensen vóór boerderij Het Klaverblad (ca. 1940). Ze hebben hun eigen vakantiestoelen meegebracht. Gezellig!

De gasten maakten foto's van het leven op de boerderij en het gezin van de boer. Dankzij de 'sport' beschikken we nu over waardevolle boerderijfoto's. Lodewijk van der Wolk die een woonboot bij Het Klaverblad bezat, maakte rond 1970 zelfs een film over voor toeristen interessante plattelandsactiviteiten, zoals hooibouw, schapen scheren en schaatswedstrijden.

Gerard Bartels groeide op in een daggelderwoning bij Het Klaverblad. Zijn vader, Cor Bartels (1902-1979), was knecht op de boerde-

Links Kobus van der Geest met een recreantenfamilie. Een paard is altijd een grote attractie voor de sportmensen en hun kinderen. Ca. 1955.

rij. Recht voor hun huis lag een woonboot van de familie Jenssen uit Den Haag. De faciliteiten in de boot waren bescheiden. Er was alleen gas en een toilet dat direct op het buitenwater loosde. In de keuken wasten ze zich met een teltje water. Toch waren mijnheer en mevrouw Jenssen niet onbemiddeld; ze hadden een bonthandel in Den Haag. Na de oorlog kwam het echtpaar geregeld in de weekenden als het mooi weer was naar hun woonboot en bleven er tot zondagavond. Ze kwamen aanvankelijk op een zware motor die ze stalden in een schuurtje bij het huis van de familie Bartels. Later werd dat een auto. Ze brachten vaak vrienden mee, waaronder de heer Richters van de gelijknamige wijnhandel. Die zorgde dan ook voor de nodige spiritualiën. Het was een gezellige boel en de familie Bartels voegde zich graag bij het gezelschap, zeker als er wat te drinken was. Mevrouw Jenssen breidde een broekje voor de kleine Gerard. De Bartels hadden veel respect voor deze mensen uit de stad en spraken ze altijd met 'u' aan. "We hadden geen idee wat er allemaal in de stad gebeurde," zegt Gerard.

Camping 't Haasje

Ik praat met Frans en Wendy de Haas van camping 't Haasje. Frans is de zoon van Leen die een zoon van Kees de Haas was. Het wemelt van de Keesen en Leenen in de Hazen-familie, maar als ik het goed begrijp is opa Kees (1896-1982) geboren op De Franschman aan de Kaag waar zijn broer Koos de boer werd. Kees ging boeren op een boerderij die in 1917 voor hem gebouwd werd aan de Boekhorstervaart. Frans schat dat zijn grootvader Kees en later zijn vader Leen 25 koeien molken.

Opa Kees begon in 1931 (volgens de Kamer van Koophandel) met het huisvesten van watersporters bij en op de boerderij. Er lagen zeilboten voor het huis en in stallen en schuren werden verblijfplaatsen voor de vakantiegangers gecreëerd, zoals dat vaak gebeurde bij

Zevenhuizersloot, Boerderij De Haas

Een Ansichtkaart uit begin jaren vijftig toen Camping 't Haasje nog Boerderij De Haas heette. De hooiberg zit vol, jong vee loopt (en ligt) in het land en in de moestuin staat een kasje, maar de vele zeilboten kondigen al een nieuw tijdperk aan. Deze foto en de volgende waren Ansichtkaarten die toeristen konden kopen in de kruidenierswinkel van Koos van Gerritte aan het Vennemeer en bij Jan van der Wereld in het dorp Oud Ade, begin Zwarteweg. De Ansichtkaarten werden naar familie in de stad gestuurd om te laten zien hoe mooi en vredig het was aan de Kaag.

Het gezin van Kees de Haas en Antje Heemskerck in 1944 op Boerderij De Haas (nu camping 't Haasje). Boven van links naar rechts: Leen, Anna en Corrie; onder: Kees, vader Kees, Agnes, moeder Antje met Tinie op schoot, Hein en Dirk. Dirk en later Kees jr. startten camping De Boekhorst (Archief Oud Alkemade).

de 'campinghouders avant la lettre'. De boerderij bleef echter de hoofdzaak tot 1981 toen de melkbussen werden afgeschafte en boeren een dure melktank moesten aanschaffen. Op dat moment besloot Leen te stoppen met het boerenbedrijf en zich te concentreren op de recreatie. In die periode waren twee van zijn zonen in het bedrijf gekomen, zijn oudste zoon Leen (1930-2002) en Dirk (1935-1970). Rond 1965 werd besloten het bedrijf te splitsen; Dirk begon een camping aan de andere kant van de Boekhorsterweg, wat later De Boekhorst ging heten en Leen bleef op de boerderij met de faciliteiten voor 'watersporters'. In 1982 kocht hij de boerderij die met de daar aanwezige toeristische voorzieningen inmiddels Camping 't Haasje was geworden. In 1995 namen Frans en Wendy het bedrijf van vader Leen over.

Wat 't Haasje vandaag de dag bijzonder maakt is dat Frans en zijn vrouw Wendy zich in 2010 gingen richten op wat zij hun 'zomerterras' noemen. Dat begon met een bakje koffie of thee en een stuk home-made appeltaart of een ijsje maar nu is er een menukaart voor een heerlijke lunch. Het feit dat in 2002 het fietspontje naar Kaagdorpe begon te varen en 't Haasje een opstapplaats werd, kwam hun goed uit. De wachtende passagiers konden dan heerlijk op het zomerterras wat gebruiken. Maar inmiddels trekken Frans en Wendy vooral gasten die speciaal voor hun lunch naar 't Haasje komen. Het einde van hun campingbeslommeringen komt echter in zicht; hun zoon gaat het binnen enkele jaren overnemen.

Camping De Boekhorst

Aanvankelijk trok de camping van Dirk de Haas (1935-1970) voornamelijk passanten die er met hun tent, bootje of camper kwamen. Toen Dirk, die ongetrouwd was en geen kinderen had, in 1970 op zijn brommer dodelijk verongelukte (botsing met een goederentrein op de Willem de Zwijgerlaan), nam zijn jongere broer Kees (1937-2011) de camping over. Kees, die tuinder in Hoogmade was, kocht van zijn vader Kees het land en de caravan van Dirk plus een stuk land dat grensde aan dat van de boerderij en begon met de uitbreiding en

Het prille begin van wat nu Camping De Boekhorst is, rond 1965. Toen een camping voor passanten met een tent, caravan of bootje. In de verte Boerderij De Haas, nu 't Haasje.

verbetering van de camping. Rond 1979 kreeg de camping de naam De Boekhorst. In 2003 ging hij met zijn zoon Kees in een maatschap waarna Kees jr. in 2008 de nieuwe eigenaar werd. Op de camping, die zich aan beide kanten van de Boekhorsterweg bevindt, staan nu dertig chalets, liggen drie recreatiearken en zijn vijftig ligplaatsen voor boten gerealiseerd.

De Moppehoeve

Ook de eeuwenoude Moppehoeve (Roode Polder 1, Oud Ade), wat verder verwijderd van de Kaag, mocht zich verheugen in de belangstelling van waterrecreanten. Vanaf het water is de boerderij nog maar gedeeltelijk te zien vanwege de huisjes die ervoor zijn verrezen. Ik praat met twee van deze zomerhuisjesbewoners.

De Moppehoeve (midden) en boerderij Van Leeuwen (rechts) rond 2000, met boten en vakantiehuisjes.

Roeien bij De Moppelhoewe. Van links naar rechts: Ben Middeldorp (broer van Hans), tante Wie Middeldorp, Wieneke (zus van Hans), moeder Middeldorp. Achter: buurmeisje Tinie van Leeuwen. Rond 1960. Op de achtergrond de – nu verdwenen – draai (voetbrug) die de afstand naar school en kerk in het dorp aanzienlijk verkortte. In de verte de kerk van Rijpwetering.

De ouders van Hans Middeldorp, die een elektronikawinkel in Den Haag hadden, mochten rond 1960 hun boot aanleggen bij De Moppelhoewe in de Rode Polder. Met hun vier kinderen genoten ze daar van het water en het polderlandschap. Enkele jaren later, in 1965, betrokken ze een vakantiehuisje. Zij waren een van de eerste recreanten op het erf van De Moppelhoewe. Toen zoon Hans in 1969 trouwde met Hennie Kloosterman uit Leidschendam kocht hij zijn eigen huisje van een vorige bewoner. Ze betaalden toen 250 gulden voor het huren van

De Moppelhoewe is een rijksmonument en wordt als volgt beschreven: “17e eeuw, rieten wolfsdak; voorgevel met vlechtingen. In de zijgevel van het woongedeelte getoogde keldervensters met luikjes. Zomerhuis met pannen zadeldak tussen puntgevels naast de stal.” Zo ziet de boerderij eruit zonder de huisjes en de boten.

de plek, plus ‘forenzenbelasting’ (wegens tweede woning). Sindsdien zijn Hans en Hennie en hun twee kinderen (en later drie kleinkinderen) alle jaren vaste gasten op de boerderij, waar ze boottochtjes maken, zwemmen, vissen, schaatsen en voortdurend klussen aan hun ‘datsja’. Ze hebben vooral goede relaties met de familie Van Leeuwen in de boerderij ernaast. De boerin noemden ze Tante Dien en de boer Ome Aad. Als er aan de overkant een koe in de sloot zat, waarschuwden ze boer Schrama. Hun dochter Esther – ze was zelf nog een kind van een jaar of elf – paste soms op de kinderen van de burens Arno en Rose-Marie als die het druk hadden en ging ook met hen mee op vakantie naar het Ponypark in Slagharen. Ieder jaar was er een pannenkoekenfeest van alle vakantiegangers met de familie van De Moppehoeve (inmiddels waren er zeven huisjes op het erf). Ook de Van Leeuwens deden daar aan mee “als ze tijd hadden.” Kortom, de Middeldorpers waren ingeburgerd. Een groot deel van hun leven hebben ze “hier” doorgebracht, zegt Hans. Je zou kunnen zeggen dat ze halve inwoners van het dorp zijn, maar onbekend bij de ‘echte’ dorpsbewoners.

Boerderijen De Weeswoning en Zeldenrust

Ik bezoek Bert van Leeuwen. Zijn boerderij Zeldenrust (Langebrug 1) is in 1928 afgesplitst van de Weeswoning (Langebrug 2), toen overgrootvader Arie (1854-1931) aan twee zonen een boerderij gunde. Beide boerderijen staan bij de Langebrug, aan de Stingsloot die 500 meter verderop uitmondt in het Vennemeer en zijn door hun ligging aantrekkelijk voor ‘watersporters’. Bert zijn grootvader (1896-1957), ook Bert geheten, begon rond 1940 met de verhuur van roeiboten aan vissers en dagjesmensen. De bus uit Leiden stopte voor de Weeswoning; dat was handig. Later kwamen er ligplaatsen voor zeilboten en nog later voor plezierjachten. Vandaag heeft Bert 16 ligplaatsen. Vroeger lagen er ook twee ‘arkjes’ (woon-

Deze prachtige foto toont de hybride campinghouder avant la lettre: Boer Bert van Leeuwen melkt zijn koe tegen de achtergrond van een ‘arkje’ en enkele zeilboten, zijn nieuwe melkkoetjes. Foto waarschijnlijk in oorlogstijd of kort daarna genomen.

boten). Bij de buren op de Weeswoning zijn ook ligplaatsen en een aantal boothuizen.

De laatste boer van de Weeswoning, Piet van Leeuwen, is in 1995 gestopt met boeren en overleed in 2023. Bert (van Zeldenrust) is in 2010 gestopt met het melkvee en heeft een stal omgebouwd tot feestzaal annex conferentieruimte. Daarnaast verdient hij aan zijn ligplaatsklanten en aan drie appartementen voor vakantiegangers. Op de bar van de feestzaal staat nog een oud bord dat ooit aan de gevel van de boerderij gehangen heeft met exact dezelfde tekst als het bord op De Sweylandhoeve.

Ook Bert benadrukt de vriendschappelijke banden met de recreanten. Zijn tante vertelde dat ze als kind speelgoed kregen van mevrouw Klaasing uit Den Haag, en dat zijn opa Bert klaverjaste en een borreltje dronk in een 'arkje' dat bij het bosje lag tegenover de haven van de Watertuin. Ome Cors, de vorige boer op Zeldenrust, zei altijd dat hij twee keer per jaar blij was met de 'sport'; elk voorjaar zorgden ze voor wat extra reuring op het erf maar hij vond het ook fijn als ze in het najaar weer vertrokken.

Tot besluit

De komst van het toerisme uit de stad naar het platte waterland aan de Kaag heeft op fascinerende wijze bijgedragen aan het opheffen van het relatieve isolement waarin de bewoners van het gebied zich bevonden vóór het begin van de oorlog. Een van de vele boerendochters die ik gesproken heb zei: "Wij kwamen het erf niet af." De globalisering van vandaag ("de wereld is een dorp"), begon zich een kleine eeuw geleden al op piepkleine schaal te voltrekken op de boerenerven van onze grootouders.

Met dank aan

Gerard Bartels, Eef Crama, Koos van der Geest (Klaver), Ien en Ted de Haas, Frans en Wendy de Haas, Kees en Janine de Haas, Wim en Dick van der Hulst, Arno en Rose-Marie van Leeuwen, Bert van Leeuwen, Hans en Henny Middeldorp, Theo van der Poel, Annie van Schie-de Haas, Ruud en Rino van Schie, Els van Schie en Cok Schmidt-Pennings.

Bronnen

Oud Ade door de ogen van campinggasten. *De Brug Speciale Editie* 2022, pp. 25-27.

Theo van der Poel (2001) *Een eeuw door de bank genomen*. Rabobank Alkemade, pp. 107-112.

Theo van der Poel (2015) De Jeugdstorm aan het Vennemeer. *Warmondse Bijdragen* No. 12.g - april 2015 (Zie www.academia.edu).

Reacties, aanvullingen, correcties: 06-26971256 of: S.vandergeest@uva.nl